แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น ของเทศบาลตำบลท่าพระ : กรณีศึกษา หมู่บ้านหนองโข่ย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

Promotion Guidelines for More Political Participation of Womenin Thaphra Tambon Municipality: A Case Study of NongkhoeyVillage, TambonThaphra Muang District, Khon Kaen Province

ชัยณรงค์ฤทธิ์ วาปีสิน (Chainarongrit Wapeesin)*
วิไลวัจส์ กฤษณะภูติ (Wilaiwatt Grisanaputi)**ดร.สยมภู เกียรติสยมภู (Dr. Sayomphu Kiatsayomphu)***

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขด้านสังคมที่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีมีน้อย และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล 25 คนวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่าเงื่อนไขด้านสังคมเพราะค่านิยมสังคมไทยชายเป็นใหญ่ ชายเป็นผู้นำสตรีเป็นผู้ตาม สตรีไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวไม่สามารถทนต่อแรงเสียดทาน ต่อต้านของชุมชน สตรีทำงานหนัก ทั้งงานประจำ งานบ้าน แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น สตรีควรพัฒนาตนเอง มีการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต สตรีที่มีผลงานดีเด่น มีประสบการณ์ทางการเมือง ควรถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่สตรีคนอื่น ครอบครัวควรให้การสนับสนุน ควรใช้ระบบสัดส่วนให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ

ABSTRACT

The purposes of this thesis were to study social conditions inhibiting women's political participation and to seek guidelines to promote more political participation of women. A qualitative research, the 25 informants: The data were descriptively analyzed.The research findings were as follows :The social conditionsfor little political participation of women were identified as follows:patriarchal values, men as leaders and women followers ; lack of support from family, women's inability to withstand resistance from community ; heavy work burden, leaving no time for political participation ;For guidelines to promote more political participation of women, the following suggestions were found : women's self development by way of lifelong learning ; outstanding women with political experience should impart their knowledge and experience ; families should support political participation ;a proportion quota system should be enacted and applied at all levels.

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของสตรีให้มากขึ้น

Keywords: Promotion guidelines for more political participation of women.

** นักศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*
*** รองศาสตราจารย์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*
**** ดร.หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

บทนำ

สตรีไทยในอดีต ต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน และทำงานบ้าน หุงหาอาหาร เลี้ยงดูบุตร และจัดการสวัสดิการในครอบครัว ส่วนผู้ชายมีบทบาทหน้าที่ไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาอุปการะเลี้ยงดูครอบครัว ดังนั้นงานบ้านจึงเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ส่วนงานเมืองหรืองานการเมืองจึงเป็นหน้าที่ของผู้ชาย สังคมไทยในอดีตได้กำหนดบทบาทของผู้ชายเป็นผู้นำ เป็นผู้ตัดสินใจวางแผนต่างๆ ในครอบครัว และในการดำรงชีวิตผู้หญิงเป็นผู้ตาม ถ้าพิจารณาถึงการเมืองในอดีต การเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย ส่วนการบ้านเป็นเรื่องของผู้หญิง เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงได้มีอิทธิพลทำให้สถานภาพ และบทบาทของสตรีไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ สตรีที่เคยอยู่กับ เหย้าเฝ้ากับเรือน ก็ได้มีโอกาสออกจากบ้านไปเรียนหนังสือ โดยเฉพาะสตรีชั้นสูงสตรีชั้นกลาง ได้มีโอกาสไปศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น ส่วนสตรียากจนในชนบทห่างไกลความเจริญก็ยังทำงานบ้าน ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือสูงๆ เนื่องจากค่านิยมของคนชนบท ยังต้องการให้ลูกสาวทำงานบ้าน หากให้ลูกสาวไป เรียนหนังสือ ก็กลัวจะไปเขียนเพลงยาวหรือเขียนจดหมายถึงผู้ชาย ทำให้ฝืนกรอบประเพณีที่บิดา มารดาเป็นผู้เลือกคู่ครองให้แก่ลูก

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์มีนโยบายจะปรับปรุงระบบเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาของสังคมไทย และมุ่งพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยะประเทศ สิ่งหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นอารยะ ก็คือสถานภาพของสตรีในประเทศนั้นๆ เครื่องชี้วัดสถานภาพสตรี ก็คือ การศึกษา จะเห็นได้ว่าในช่วงนี้สตรีไทยจึงได้รับการส่งเสริม และมี โอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น ไม่ว่าสตรีชั้นสูง ชั้นกลาง หรือชั้นกรรมาชีพ ทั้งสตรีในเมืองและ ในชนบท ประการสำคัญในระยะนี้ ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาเบาวริ่ง พ.ศ. 2398 ระบบเศรษฐกิจไทยได้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อการยังชีพ เป็นผลิตเพื่อขาย และส่งไปขายต่างประเทศ ซึ่งจะต้อง ผลิตให้ได้ทั้งคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ในช่วงนี้สตรีไทยได้มีบทบาทด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษามากขึ้น แต่บทบาทด้านการเมืองยังไม่ปรากฏ (วิไลวัจส์, 2541)

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบราชาธิปไตย มาเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 โดย พ.ร.บ. ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 มาตรา 14 บัญญัติว่า “ราษฎรไม่ว่าเพศใด เมื่อมีคุณสมบัติต่อไปนี้ ย่อมมีสิทธิออกเสียงลงมติ เลือกผู้แทนหมู่บ้านได้”ดังนั้น บทบาทสตรีไทยในด้านการเมืองจึงได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา (วิมลศิริ, 2540)ดังนั้นการเมืองจึงเป็นเรื่องของทุกคนทั้งชายและหญิง

Aristotle เขียนไว้ว่า“การเมืองย่อมเกี่ยวกับอำนาจ และอำนาจทางการเมืองย่อมแตกต่างจากอำนาจอื่น”อาทิตย์ อุไรรัตน์ อดีตประธานรัฐสภา อธิบายไว้ว่า “การเมืองเป็นเรื่องของชีวิต” (เกียรติชัย, 2541)เกี่ยวกับสตรีไทย ปัจจุบันการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีน้อยทั้งการเมืองระดับท้องถิ่น จนถึงระดับประเทศ ซึ่งมีส่วนร่วมเพียงร้อยละ 10.00ของนักการเมืองชาย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองถึงร้อยละ 28.00 มาเลเซียร้อยละ 11.1 เป็นต้น (สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา, 2549) การที่สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยจะส่งผลถึงการพัฒนาสังคมและประเทศชาติเช่นกัน เนื่องจากการพัฒนาประเทศจะให้ได้ผลสมบูรณ์นั้น ผู้ชายและผู้หญิงจะต้องร่วมมือกันพัฒนา ตั้งแต่คุณภาพชีวิตประชาชนในครอบครัว จนถึงในชุมชนและประเทศชาติ

เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบอบการปกครองประชาธิปไตย ประชาชนทั้งชายและหญิงต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง พรอัมรินทร์ (2556) เขียนไว้ว่า ในสังคมประชาธิปไตยอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน

กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิและอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองตนเอง ดังนั้น ประชาชนจักต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง มี 2 รูปแบบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่เป็นสถาบัน(institutionalized forms) ซึ่งเป็นการกระทำที่มีลักษณะเป็นสถาบัน(institutionalized actions) และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่ไม่เป็นสถาบัน (noninstitutionalized forms)ซึ่งการเมืองในรูปแบบนี้ไม่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีความชอบธรรม บางครั้งการกระทำอาจรวมไปถึงการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่โดยใช้ความรุนแรงเพื่อล้มล้างระบบ หรือสถาบันซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2556)

อย่างไรก็ดี ในประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย จะเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีส่วนร่วมทางการเมืองได้หลายลักษณะหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ลำดับชั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง" ได้แก่ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การให้ความสนใจติดตามข่าวสารเรื่องราวทางการเมืองจากสื่อต่างๆ การเข้าร่วมอภิปราย ถกเถียงปัญหาทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ การเข้าร่วมชุมนุมในที่สาธารณะ การเข้าร่วมชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเข้าร่วมเดินขบวนต่างๆ การเข้าเป็นสมาชิกที่ไม่เข้มข้นขององค์กรกึ่งการเมือง การเข้าเป็นสมาชิกที่เข้มแข็งขององค์กรกึ่งการเมือง การเข้าเป็นสมาชิกไม่เข้มแข็งขององค์กรทางการเมือง การเข้าเป็นสมาชิกที่เข้มแข็งขององค์กรทางการเมือง การเสาะแสวงหาตำแหน่งทางการเมืองหรือตำแหน่งบริหารและการได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือตำแหน่งผู้บริหาร (พรอัมรินทร์ , 2555)

สำหรับสตรีมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง นับตั้งแต่การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งจนถึงการได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือตำแหน่งผู้บริหารนั้น มีความสำคัญมาก แต่ปรากฏว่าการเมืองในปัจจุบันสตรีมีส่วนร่วมในการเมืองน้อยมาก สาเหตุหนึ่งในหลายสาเหตุอาจจะเกิดจากกรอบประเพณีวัฒนธรรมของสังคมไทย หรือค่านิยมสังคมไทยถือชายเป็นใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทที่ห่างไกลไปเขายังมองว่าการบ้านเป็นเรื่องของสตรีแต่การเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย (วิไลวัจส์, 2551)

จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นเมืองหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นศูนย์กลางของการศึกษา การแพทย์ สาธารณสุข การคมนาคมขนส่ง การบริการ มีประชากรทั้งหมด 1,766,066 คน เป็นชาย 875,013 คน เป็นหญิง 891,053 คน ประกอบด้วย 26 อำเภอ198ตำบล 2,331หมู่บ้านและ 389ชุมชน(แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, 2556) สำหรับบ้านหนองโข่ย เป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นหมู่บ้านกึ่งเมืองกึ่งชนบทจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นได้พบว่า สตรีที่บ้านหนองโข่ยได้มีส่วนร่วมทางการเมืองหลากหลาย มีปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย กล่าวคือ สตรีในหมู่บ้านในเมืองจะมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง สตรีบางรายเป็นสมาชิกสภาเทศบาลถึง 4 สมัย แต่สตรีที่อยู่รอบนอกของหมู่บ้านมีจำนวนมากซึ่งเป็นเกษตรกร ผู้รับจ้าง มีปัญหาส่วนร่วมทางการเมืองน้อยและได้มองว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย ผู้ชายเป็นใหญ่ แต่ผู้หญิงเป็นผู้ตาม เหมาะสำหรับทำงานบ้าน จึงทำให้สตรีที่อาศัยอยู่รอบนอก ของหมู่บ้านมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะทำวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น เพื่อสตรีจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเงื่อนไขหรือปัจจัยด้านสังคมทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีมีน้อย
2. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เบื้องต้นพบว่า เงื่อนไขหรือปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วย ค่านิยมชายเป็นใหญ่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ตามแนวคิดสตรีนิยม (กิติพัฒน์, 2550) นอกจากนี้ ด้านครอบครัว ชุมชน บุคลิกส่วนตัวเป็นเงื่อนไขทางสังคมที่ทำให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ส่วนแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น ประกอบด้วย การพัฒนาตนเองของสตรี ครอบครัวสนับสนุน รัฐส่งเสริมสถานภาพและบทบาทสตรี องค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายส่งเสริมให้ความรู้แก่สตรีด้านการเมือง ชุมชนควรมีบทบาทส่งเสริมการมีส่วนร่วมสตรีด้านการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

1. กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป อาชีพต่างๆ ได้แก่ รับราชการ รัฐวิสาหกิจ ค้าขาย รับจ้าง เกษตรกรรม ผู้ใหญ่บ้าน นักการเมืองท้องถิ่น

2. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้จำนวน 25 คน ประกอบด้วย เกษตรกร6 คนรับจ้าง 5 คน ค้าขาย 7 คน รับราชการครู 3 คนข้าราชการบำนาญ 1 คนผู้ใหญ่บ้าน 1 คนนักการเมืองท้องถิ่น 1 คน รัฐวิสาหกิจ 1 คน ตามลำดับ

จำนวนผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพได้กำหนดตามความเหมาะสมของสถานการณ์ (ชาย โพธิสิตา, 2550)

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

บ้านหนองโข่ย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่

1.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง(Semi Structured Interview : SSI) เพื่อสัมภาษณ์บริบทชุมชน “บ้านหนองโข่ย”

1.2 แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide)เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3 แนวทางการสังเกต (Observation Guide) เพื่อสังเกตสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรม มีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม

1.4 สมุดบันทึกภาคสนาม เพื่อจดบันทึกข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ การสังเกตจากปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วรรณกรรม รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย

2. การถ่ายภาพผู้นำสตรีในการมีส่วนร่วมด้านการเมือง

3. เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ในภาคสนาม ตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview : SSI) แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แนวทางการสังเกต (Observation Guide)

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล ทำเป็น 2 ระยะตั้งแต่รวบรวมข้อมูลในภาคสนามและหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data-Triangulation)การตรวจสอบแหล่งที่มา ได้แก่ แหล่งเวลา สถานที่และบุคคล นอกจากนี้ยังได้ตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ

รวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยการใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ การซักถามพร้อมกัน เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว นำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์ แนวทางการสังเกต การจดบันทึกภาคสนามมาจำแนกเป็นหมวดหมู่เรียบเรียงเกี่ยวกับกิจกรรมตามกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่และภาพถ่าย โดยจดบันทึกภาคสนาม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นสำคัญ ตีความข้อมูล ความคิดเห็นแต่ละชุดเป็นช่วงๆ เก็บบันทึกข้อมูลไว้ ตรวจสอบกับข้อมูลกับผู้ที่เกี่ยวข้อง บางประเด็นข้อมูลไม่ครบถ้วนจะได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติม และวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. เงื่อนไขหรือปัจจัยด้านสังคม ที่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีมีน้อย

1.1 เกิดจากเงื่อนไขทางด้านค่านิยมในสังคมไทยสังคมไทยเป็นสังคมที่มีค่านิยมชายเป็นใหญ่ ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ผู้ชายเป็นผู้ที่เข้มแข็ง ผู้ชายจึงเป็นผู้นำ สตรีเป็นผู้ตามและผู้ชายจะไม่ยอมรับให้สตรีเป็นผู้นำ ประเพณีวัฒนธรรมจะให้ชายเป็นใหญ่ สตรีต้องเชื่อฟังผู้ชายจึงทำให้ไม่อยากมีส่วนร่วมทางการเมืองดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น นายทรงศักดิ์ (นามสมมติ) อายุ 55 ปี ข้าราชการครู กล่าวว่า "...สังคมไทยชายเป็นใหญ่ ชายเป็นช้างเท้าหน้า สตรีเป็นช้างเท้าหลัง..."

นางสาวนุช (นามสมมติ) อายุ 49 ปี ข้าราชการครู กล่าวว่า "...ประเพณีวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้ชายต้องมาก่อน สตรีเป็นช้างเท้าหลังจึงทำตามผู้ชาย..."

นางอนงค์ (นามสมมติ) อายุ 52 ปี อาชีพค้าขาย กล่าวว่า "...ค่านิยมในสังคมที่สตรีเชื่อฟังผู้ชายจึงไม่อยากมีส่วนร่วมทางการเมือง..."

1.2 เกิดจากการไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ญาติพี่น้อง และชุมชน จึงทำให้สตรีไม่กล้าลงสมัครรับเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น หรือระดับประเทศดังคำกล่าวของ นางสุวรรณา (นามสมมติ) อายุ 63 ปี อาชีพนักการเมืองท้องถิ่น กล่าวว่า "...สตรีไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง เกิดจากครอบครัวและชุมชน ไม่ได้ให้การสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น หรือระดับประเทศ..."

1.3 เกิดจากสตรีไม่สามารถทนต่อแรงเสียดทานต่อต้านของชุมชนได้ เช่น สังคมจะหาเรื่องติเตียนโดยเฉพาะการลงสมัครรับเลือกตั้ง จะมีผู้ตำหนิติเตียนต่างๆ นานา ซึ่งสตรีไม่อาจจะทนต่อแรงเสียดทานสังคมได้จึงทำให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการลงสมัครรับเลือกตั้งมีน้อยดังคำกล่าวของ นายอภิราช (นามสมมติ) อายุ 70 ปี ข้าราชการบำนาญ กล่าวว่า "...สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย โดยเฉพาะการลงสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากสตรีไม่อาจจะทนต่อแรงเสียดทาน ต่อต้านของสังคมได้..."

1.4 เกิดจากสตรีทำงานหนัก ทำงานประจำ ทำงานบ้าน จึงไม่มีเวลาเข้าร่วมทางการเมืองดังคำกล่าวของ นางวรามิตร (นามสมมติ) อายุ 44 ปี พนักงานรัฐวิสาหกิจ ว่า "...สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยเนื่องจากสตรีทำงานหนัก ทำงานประจำ ทำงานบ้านจึงไม่มีเวลาเข้าร่วมทางการเมือง..."

1.5 เกิดจากสตรีไม่อยากวุ่นวายเกี่ยวกับการประชุมของพรรคการเมืองและการรณรงค์การเลือกตั้งไม่อยากต่อสู้กับอิทธิพลทางการเมืองกับผู้ชายบางครอบครัวไม่ให้สตรีเข้าร่วมทางการเมือง เพราะกลัวว่าจะมีปัญหา บางครอบครัวจะไม่ให้สตรีเข้าร่วมทางการเมือง เนื่องจากกลัวว่าสตรีจะไม่มีเวลาดูแลงานบ้าน ผู้ชายเห็นว่าสตรีไม่กล้าตัดสินใจในเรื่องที่ยากดังคำกล่าวของ นายสมศักดิ์ (นามสมมติ) อายุ 66 ปี

อาชีพช่างไฟฟ้า กล่าวว่า "...สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย เนื่องจากไม่อยากวุ่นวายกับการเมือง บางครอบครัวกลัวว่าสตรีจะไม่มีเวลาดูแลงานบ้าน ทั้งสตรีไม่กล้าตัดสินใจในเรื่องที่ยาก..."

2. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น สรุปได้ ดังนี้

2.1 สตรีควรพัฒนาตนเองทำตัวให้เหมาะสมให้เรียนรู้ตลอดชีวิตมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเข้ากับประชาชนได้ สตรีที่มีผลงานดีเด่น มีประสบการณ์ทางการเมืองต้องถ่ายทอดอบรมให้ความรู้แก่สตรีคนอื่นๆ ควรประชาสัมพันธ์ให้สตรีมีบทบาททางการเมือง และสนับสนุนให้สตรีมาสมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้ตัวสตรีเองควรมีจิตอาสา ร่วมกิจกรรมของชุมชน และมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

2.2 ครอบครัวมีบทบาทสำคัญมากในการส่งเสริมสนับสนุนให้สตรีมีส่วนร่วมในทางการเมือง หากครอบครัวและญาติพี่น้อง เช่น คู่สมรส บุตรธิดา ญาติมิตรให้การสนับสนุนสตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองก็สามารถจะบรรลุผลสำเร็จได้ โดยเฉพาะครอบครัวควรส่งเสริมสตรีให้เป็นผู้นำ ซึ่งจะมีผลทำให้เพื่อนบ้านได้เห็นผลงานก็จะเห็นดีด้วย ประการสำคัญสตรีควรมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งจะมีผู้ชายเป็นแรงผลักดันให้สตรีทำงานได้ง่ายขึ้น

2.3 รัฐ ควรส่งเสริมสถานภาพและบทบาทสตรีด้านการเมืองหรือกลุ่มสตรีซึ่งรัฐควรมีนโยบายสนับสนุนให้สตรีได้รับความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จัดให้มีวิทยากรให้ความรู้แก่สตรี ตระหนักถึงความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และรัฐควรมีงบประมาณเพื่อพัฒนาสตรีด้านสภาวะผู้นำ หรือพัฒนาอาชีพ นอกจากนี้ รัฐควรใช้ระบบสัดส่วนเพื่อให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เป็นต้นว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้านละ 2 คน ควรเป็นชาย 1 คน หญิง 1 คน

2.4 องค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่นกรมการพัฒนาชุมชน หรือกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือกระทรวงศึกษาธิการ ควรมีนโยบายส่งเสริมให้สตรีได้รับความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่องและมีเครือข่าย จัดทำกิจกรรมร่วมกัน ตลอดทั้งให้การประชาสัมพันธ์ถึงข้อดีของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในการต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชั่น และป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมอื่นๆ เช่น ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้โทษ ปัญหาเด็กเยาวชนตั้งครรภ์ก่อนวัยอันสมควร

2.5 ชุมชน ควรมีบทบาทในการส่งเสริมสตรีให้มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรณรงค์ให้พรรคการเมืองส่งเสริมให้สตรีได้รับตำแหน่งทางการเมืองมากขึ้น เช่น ให้สตรีมีตำแหน่งในพรรคการเมือง การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดองค์การบริหารส่วนตำบลควรให้สตรีมีส่วนร่วมในการบริหารอีกด้วย และเลือกสตรีที่มีความสามารถเข้ามาเป็นผู้นำทางการเมือง การตัดสินใจควรให้สตรีมีโอกาสตัดสินใจในระดับต่างๆ ได้ด้วย

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้พบประเด็นที่น่าสนใจ จึงได้นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. เงื่อนไขหรือปัจจัยด้านสังคม ซึ่งทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีน้อยลง พบว่า ค่านิยมทางสังคมไทย ชายเป็นใหญ่ เป็นผู้นำ สตรีเป็นผู้ตาม ผู้ชายบางรายจะไม่ยอมรับให้สตรีเป็นผู้นำ สตรีต้องทำตามผู้ชาย สตรีต้องเชื่อฟังผู้ชาย การเมืองยังเป็นเรื่องของผู้ชาย ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ประเพณีวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทย ผู้ชายเป็นใหญ่ ถึงแม้จะเป็นค่านิยมของสังคมไทยสมัยก่อน ซึ่งสตรีต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน หุงหาอาหาร ดูแลสวัสดิการของครอบครัว สตรีทำงานบ้าน ผู้ชายทำงานนอกบ้านและงานการเมือง ค่านิยมดั่งกล่าวได้สืบสานมาจนถึงปัจจุบัน และยังคงดำรงอยู่ในหมู่บ้านชนบท แม้ว่าสตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคง แต่ค่านิยมชายเป็นใหญ่ก็ยังคงมีอยู่ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อาชีพรับจ้าง

เกษตรกร ทำงานบ้านและรับราชการครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิพร สิทธิสัมพันธ์ (2539) วิจัยเรื่อง เงื่อนไขการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีฯ ผลการวิจัยพบว่า อุปสรรคในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี เกิดจากค่านิยม และความเชื่อทางวัฒนธรรมประเพณีสืบทอดกันต่อมาว่า การเมืองเหมาะสำหรับเพศชายมากกว่าเพศหญิง

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรัช (2528) เรื่อง การมีส่วนร่วมทางสังคม การเมืองการปกครองของสตรีไทย พบว่า สตรีไทยส่วนใหญ่ถูกจำกัดบทบาทโดยขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยม ระบุว่าชายเป็นใหญ่ย่อมจะก่อให้สตรีถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม ชายมีอำนาจเหนือและควบคุมสตรีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (กิติพัฒน์, 2538)

เงื่อนไขทางสังคมที่ทำให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย อีกประการหนึ่งคือ การไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ญาติพี่น้อง และชุมชน โดยครอบครัวไม่ให้เข้าร่วมทางการเมือง เนื่องจากกลัวจะมีปัญหา และไม่มีเวลาทำงานบ้าน หากครอบครัว ญาติพี่น้อง และชุมชน ให้การสนับสนุนเรื่องต่างๆ อาทิ การมีส่วนร่วมทางการเมือง กิจกรรมนั้นๆ ก็ย่อมจะบรรลุผลสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แก้วกาญจน์ บุญฮวด, อนุกูล จูฑะสุวรรณ (2557) วิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีด้านการเมือง : กรณีศึกษาบ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ต้องเริ่มต้นที่ครอบครัว และการสนับสนุนจากครอบครัวและญาติพี่น้อง

2. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น พบว่า สตรีควรพัฒนาศักยภาพตนเองโดยมีการศึกษาเรียนรู้ มีความรู้ด้านการเมืองการปกครอง มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้ากับประชาชนได้ ควรมีจิตอาสา ร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ก่อนจะไปพัฒนาผู้อื่นเราควรจะพัฒนาตนเองให้มีความรู้มีประสบการณ์ในด้านนั้นๆ และเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณี (2556) วิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีด้านการเมือง : กรณีศึกษา บ้านโนนทัน ตำบลโนนทัน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบว่า แนวทางการส่งเสริมสตรีให้มีส่วนร่วมทางการเมือง ควรพัฒนาศักยภาพสตรีให้มีความรู้ด้านการเมือง

นอกจากนี้ ชุมชน รัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีนั้น หากมีองค์กรที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนสตรีให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ทั้งด้านการศึกษา การให้ความรู้ ให้โอกาส ให้งบประมาณ และให้รู้ถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว สตรีก็มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการให้การสนับสนุนของครอบครัวอีกด้วย

ข้อค้นพบที่น่าสนใจซึ่งได้จากการศึกษานี้คือ สตรีควรพัฒนาศักยภาพตนเองด้านการเมือง มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีเครือข่ายกับชุมชน และร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างต่อเนื่องจะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และมีศักยภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย มีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น โดยใช้ระบบสัดส่วนในการรับตำแหน่งทางการเมือง เช่น ตำแหน่งบริหารพรรคการเมือง การสมัคร ส.ส. ส.ว. การลงสมัคร ส.อบต. หมู่บ้านละ 2 คน ควรเป็นชาย 1 คน สตรี 1 คน

1.2 รัฐบาลควรมีนโยบายสนับสนุนให้สถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน มหาวิทยาลัย มีกิจกรรมให้สตรีเข้าร่วมกิจกรรมการเมือง

1.3 รัฐบาลควรมีนโยบายสนับสนุนทุนวิจัย เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น หรือรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเชิงสำรวจ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบว่า สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านใดบ้าง อาทิ ความสนใจทางการเมือง การไปเลือกตั้ง ไปฟังการหาเสียง ไปช่วยรณรงค์หาเสียง การร่วมกิจกรรมของพรรค การสมัครรับเลือกตั้ง

2.2 ควรทำวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาสตรีด้านการเมืองในจังหวัดขอนแก่น

2.3 ควรทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เกี่ยวกับการให้ความรู้แก่สตรีด้านการเมืองและการหาเสียงลงสมัครรับเลือกตั้ง ตลอดทั้งสนับสนุนให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง อบต. สจ. ซึ่งเป็นการเมืองระดับท้องถิ่น เป็นการวางพื้นฐานการเมืองเบื้องต้น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำที่ทรงคุณค่ายิ่งจาก อาจารย์ที่ปรึกษา และ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้คำแนะนำจนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

กิติพัฒน์ นนท์ปัทมะดุล.สวัสดิการสังคมเพื่อคนด้อยโอกาส นโยบายว่าด้วยการกินดี อยู่ดีมีสุขมีสิทธิ.ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: บริษัท เอดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด; 2550.

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. คลังสมองสามสิบสอง สิงห์ดำ. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์; 2541.

แก้วกาญจน์ บุณฮวด, อนุกูล จูฑะสุวรรณ. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรี ในทางการเมืองท้องถิ่น:กรณีศึกษาบ้านลาดวังม่วง หมู่ที่15 ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ.การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ; 2557.

โกวิทย์ พวงงาม. 2 มติการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์; 2545.

ชาย โพธิสิตา. ศาสตร์และศิลป์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ.กรุงเทพฯ:อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง; 2550.

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น; 2556.

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด.สังคมวิทยาการเมือง. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2556.

ไพรัช เตชะรินทร์. การมีส่วนร่วมในสังคมเมือง การปกครองของสตรีไทย. กรุงเทพฯ:2528.

วรารัตน์ รองสนาม. แนวทางการมีส่วนร่วมของสตรีในทางการเมืองท้องถิ่น:กรณีศึกษาหมู่บ้านยางเลิงตำบลดอกไม้ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ; 2554.

วิไลวัจน์ กฤษณะภูติ. ร้อยเรียงเรื่องราวจากอดีตสู่อนาคต. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา; 2551.

วิมลศิริ ชำนาญเวช. รัฐธรรมนูญกับการส่งเสริมสถานภาพและบทบาทสตรี. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเรื่องสตรีกับการร่างรัฐธรรมนูญ. โรงแรมแก่นอินน์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น; 2540.

ศศิพร ลิทธิสัมพันธ์. เงื่อนไขการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีและยอมรับ ส.ส. หญิง [วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]; 2539.

สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา; 2549.